

Romania – Impactul macroeconomic al crizei Covid-19

Ella Kállai and Laurian Lungu

Consilium Policy Advisors Group

*Această analiză a fost
pregătită pentru
**Energy Policy Group
(EPG)** care a beneficiat
de un grant din partea
**European Climate
Foundation.***

Sumar

- Dezechilibrele macroeconomice s-au adâncit încă înainte de criza Covid-19. Politica susținută de creștere a salariilor, implementată de autorități începând cu 2015, a fost responsabilă în mare parte de re-apariția deficitelor gemene (fiscal și de cont curent). Stabilitatea fiscală a devenit o problemă serioasă, datorită reducerii veniturilor fiscale și creșterii împrumuturilor. România are cel mai mare cost al finanțării între statele UE și cel mai ridicat risc suveran. Schimbările structurale ale cererii pe termen scurt se pot deduce din comportamentul curbei Beveridge și dinamica sectorială a locurilor de muncă vacante.
- În ultima perioadă, cu precădere în ultimii patru ani, creșterea productivității muncii a rămas în urma creșterii costului muncii.
- Datele pe aprilie arată că sectoarele industriei prelucrătoare, cu excepția fabricării produselor din tutun au înregistrat căderi față de luna precedentă, unele mai mari decât altele. Comparativ cu aceeași lună a anului trecut, industria prelucrătoare a scăzut cu 38%. În sectorul serviciilor, hotelurile și restaurantele au fost cu deosebire lovite, în aprilie acest sector opera la circa 5% din capacitate. În comerțul cu amănuntul, cu 806 mii salariați, cifra de afaceri a scăzut cu 19,5% față de aceeași lună a anului precedent, vânzările de carburanți au scăzut cu 48,4%, vânzările produselor nealimentare cu 22,9%, iar vânzările de produse alimentare cu 4,7%. Conform așteptărilor, contracția s-a redus în luna mai în cele mai multe sectoare, cu excepția fabricării de mașini, utilaje și echipamente, tipăririi și fabricării calculatoarelor și produselor electronice și optice.
- Planurile autorităților de relansare economică se concentrează pe investiții. Infrastructura, energia și sănătatea vor fi principalele sectoare beneficiare. Măsurile trebuie coordonate cu cele din Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030, transmis Comisiei Europene în aprilie 2020 (cu obiective în decarbonare, securitatea energetică, eficiența energetică, piața internă a energiei, cercetarea, inovarea și competitivitatea în domeniu). Fondurile Europene constituie de asemenea o influentă sursă de finanțare pentru proiecte legate de energia verde și digitalizare. Totuși, capacitatea instituțională de a absorbi aceste fonduri la timp poate constitui o problemă.
- Criza a subliniat importanța digitalizării pentru creșterea economică viitoare. Politicile economice interne trebuie astfel elaborate încât să sprijine prioritățile stabilite de Pactul Verde European. Tranziția preconizată spre o energie mai curată trebuie acompaniată de o revoluție tehnologică. Dată fiind actuala structură economică a României, costul tranziției energetice trebuie cuantificat corect și parcursul tranziției bine gândit pentru a evita potențiale tensiuni economice și sociale în viitor.

Conținut

Sumar	2
1. Introducere.....	4
2. Care a fost impactul crizei covid-19 asupra economiei României până acum?	7
2.1 Structura economică	Error! Bookmark not defined.
2.2 Potențialii câștigători și perdanți Covid-19 – o analiză pe termen scurt	Error! Bookmark not defined.
2.3 Impactul asupra pieței muncii.....	Error! Bookmark not defined.
2.4 Impactul asupra finanțelor publice	Error! Bookmark not defined.
3. În ce fel se poate reporni economia?	20
4. Remarci finale	Error! Bookmark not defined.
Annex 1. Piața muncii – Măsuri luate în timpul închiderii și salariile nete din aprilie	25
Annex 2. Măsuri fiscale pentru asigurarea lichidităților.....	27
Annex 3. Tabel A3 – Scheme de creditare în țări selectate în contextul crizei Covid-19	28
Disclaimer	29

1. Introducere

Criza Covid-19 reprezintă, fără îndoială, una dintre cele mai mari amenințări cu care s-a confruntat economia mondială în ultimul secol. Cele mai multe guverne din lume au impus închiderea temporară a unor mari secțiuni din economie. Cu toate că deschiderea s-a reluat gradual în cele mai multe state din UE începând cu sfârșitul lunii mai, decizia închiderii a generat simultan un șoc atât pe partea ofertei cât și pe partea cererii, deoarece o mare parte a afacerilor a încetinit și obiceiurile de cheltuire a consumatorilor s-au schimbat atât datorită mobilității restricționate cât și reducerii veniturilor. Dar aceste efecte au avut impact asimetric atât asupra țărilor cât și asupra sectoarelor economice, fiind influențate de structura economică a acestora și condițiile economice inițiale.

Această analiză încearcă să ofere o imagine a economiei românești atât în timpul crizei cât și în perioada imediat următoare ridicării stării de necesitate¹. Analiza începe cu evidențierea dezechilibrelor macroeconomice deja prezente înainte de criză² și concluzionează cu câteva potențiale acțiuni care ar putea sprijini revenirea activității economice. Una din consecințele crizei este schimbarea structurală a cererii. Această schimbare accentuează importanța covârșitoare a digitalizării pentru creșterea economică viitoare. Politicile economice interne ar trebui elaborate în așa fel încât să sprijine prioritățile avansate în Pactul Verde European (PVE) – din moment ce strategia UE este axată pe această componentă. Preconizata tranziție către o energie mai curată trebuie acompaniată de o revoluție tehnologică. Și, ținând seama de actuala structură economică a României, costul tranziției energetice trebuie cuantificat corect și parcursul tranziției astfel gândit încât să evite tensiunile economice și sociale inutile.

Pe termen foarte scurt, merită de notat că viteza de recuperare va juca un rol important în restabilirea echilibrelor macroeconomice. Datele economice din trimestrul al doilea nu vor conta prea mult pentru imaginea macroeconomică de ansamblu pe termen mediu. Evoluția economiei în următorul an împreună cu cea a virusului vor determina rapiditatea cu care creșterea economică se va relua. Răspunsul țărilor la criza Covid-19 depinde în mare măsură de condițiile economice existente³. România a avut un spațiu redus de politică fiscală când a izbucnit criza. Deficitul bugetar în PIB a atins 4.3% în 2019⁴, cel mai ridicat nivel din UE, depășind limita impusă de Pactul de Stabilitate și Creștere. Această depășire a dus la deschiderea de către UE a procedurii de deficit excesiv încă de la începutul lunii martie 2020, înaintea impunerii stării de necesitate.

Dezechilibrele macroeconomice se adânceau înainte de criza Covid-19. În ultimul deceniu creșterea economică a fost solidă, în medie cu 3,2% pe an. Dar, politicile macroeconomice prudente adoptate după criza financiară din 2008 au fost treptat înlocuite cu politici fiscale expansioniste și prociclice (Fig. 1). Politica de creștere pe bază de venituri, urmată de autorități după 2015, a declanșat re-apariția deficitelor

---

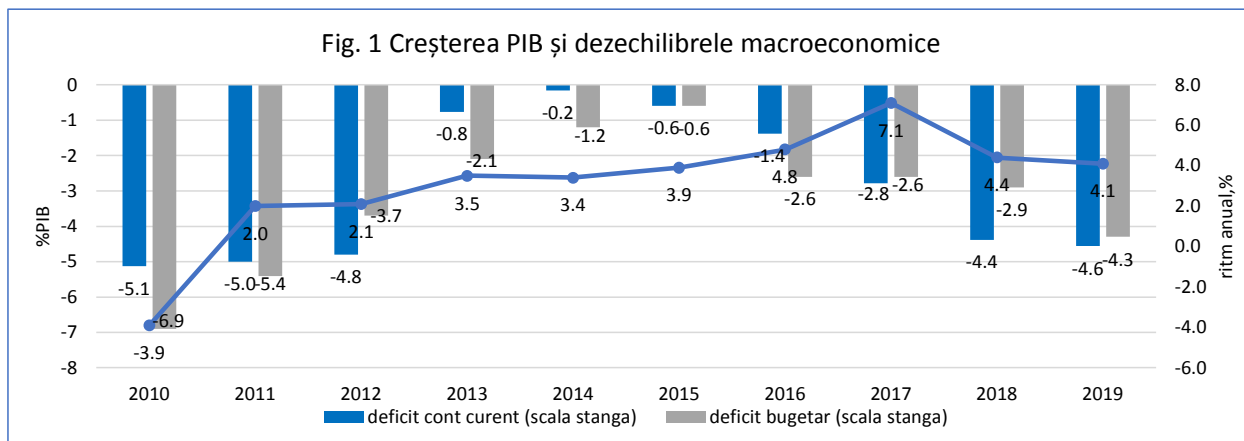
¹ În funcție de datele disponibile publicate.

² Perioada aleasă pentru analiza istorică acoperă ultimul deceniu. Surprinde revenirea economiei după criza financiară din 2008 și ulterior acumularea de dezechilbre macroeconomice.

³ De văzut de exemplu Enrique Alberola-Ila, Yavuz Arslan, Gong Cheng and Richild Moessner, BIS Bulletin, No 23 (2020), "The fiscal response to the Covid-19 crisis in advanced and emerging market economies".

⁴ În termeni ESA. În termeni cash deficitul bugetar a fost 4.6% din PIB.

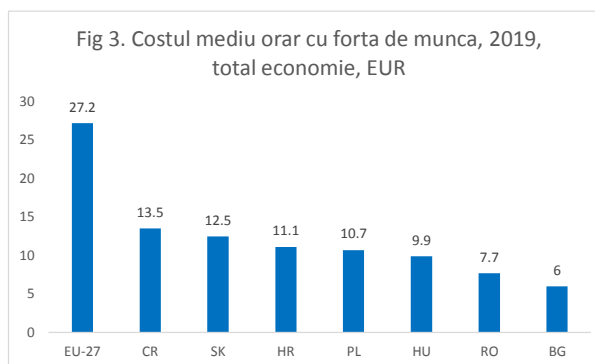
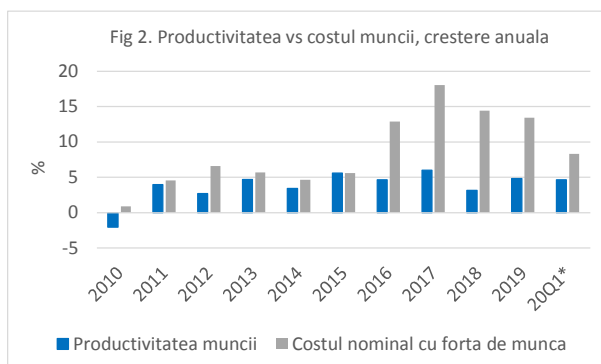
gemene -al contului curent și bugetului sectorului public. Deficitul de cont curent stimulat de creșterea consumului a depășit nivelul de alertă de 4% din PIB în 2018 și a urcat spre 5% la sfârșitul anului 2019.

Sursa: Eurostat

Deficitele gemene au persistat în prima parte a anului 2020. Defitul bugetar, calculat pe ultimele 12 luni până în mai 2020, ca raport în PIB a crescut la 6,7% atingând deja ținta autorităților pe întregul an⁵. Pentru ca această țintă să fie atinsă, deficitul lunar în următoarele șapte luni ar trebui să fie în jur de 4,8 mld lei (în primele cinci luni media deficitului lunar a fost de 7,8 mld lei).

Efectele economice ale politicii de creștere a salariilor - care preconiza creșteri anuale substanțiale ale veniturilor din sectorul public și ale nivelurilor salariului minim – au devenit vizibile în 2016. De atunci, productivitatea muncii a fost depășită de avansul costurilor salariale (Fig. 2) În ultimii patru ani decalajul între creșterea productivității muncii și costul muncii a fost ridicat. O asemenea discrepantă nu putea să continue mult timp, deoarece companiile exportatoare ar fi devenit mai puțin competitive. Decalajul dintre productivitatea muncii și costul muncii pare să fi început a se diminua în primul trimestru din 2020, și acest trend ar putea continua în următoarele trimestre pe măsură ce companiile își vor reevalua structura costurilor.

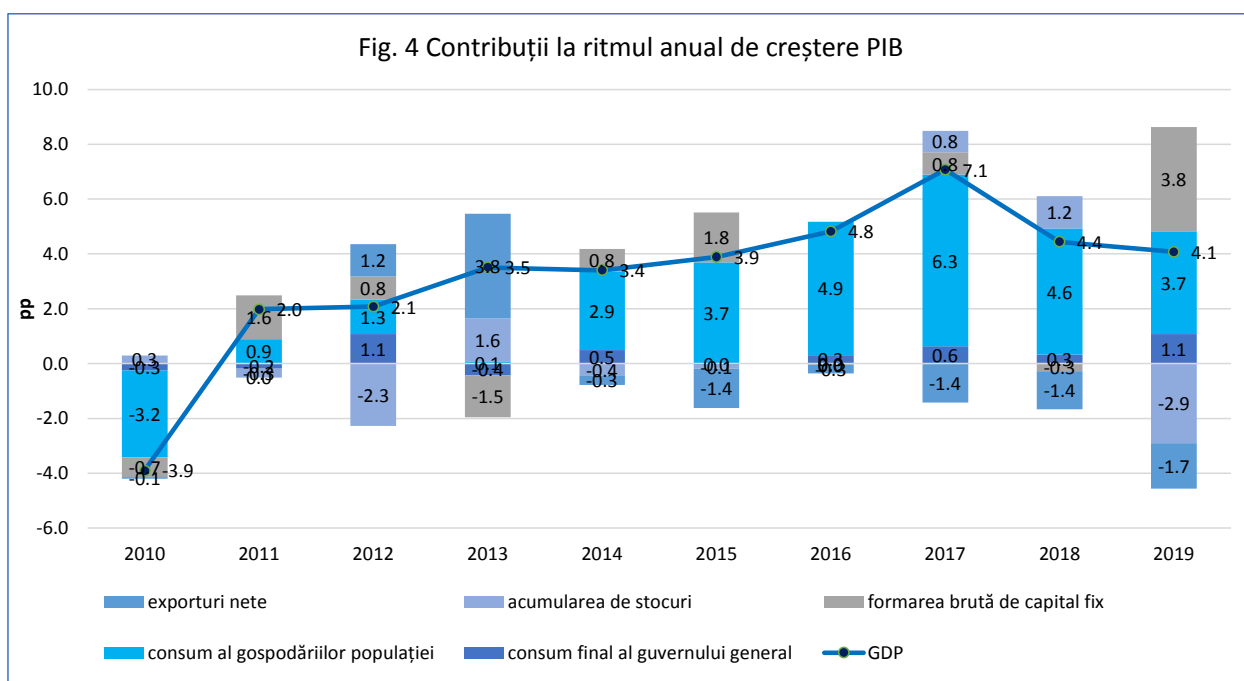

Sursa: calcule proprii pe baza datelor Eurostat și BCE. *- estimări. CR – Cehia, SK – Slovacia, HR – Croația, PL – Polonia, HU – Ungaria, RO – România, BG – Bulgaria.

⁵ De văzut secțiunea 2.3.

Unul dintre motivele pentru care creșterea productivității muncii a fost mai lentă decât creșterea costurilor salariale a fost nivelul initial relativ scăzut al costurilor muncii orare - care ulterior a început să converge către cel din țările vecine. Totuși, la un nivel de 7.7 euro costul mediu orar al muncii în România are în continuare al doilea cel mai mic nivel în regiune în 2019 (Fig. 3). Costurile orare ale muncii erau cu 25-40% mai mari în alte țări din regiune, precum Ungaria, Polonia, Slovacia, Croația sau Republica Cehă.

Creșterea veniturilor a dus inevitabil la creșterea consumului. De fapt, consumul intern a fost principalul motor al creșterii economice începând cu anul 2014 (Fig. 4). Contribuția investițiilor la creșterea PIB a fost marginală. Investițiile publice erau pe un trend descrescător de la începutul crizei financiare în 2008. Creșterea cheltuielilor cu salariile în sectorul public și nevoia de a menține deficitul bugetar sub 3% a constrâns finanțarea investițiilor publice. Cheltuielile de capital au fost mereu un termen rezidual al bugetului public.

Sursa: Eurostat

La rândul lor, investițiile private au fost afectate de incertitudinile legislative. Deși formarea brută de capital fix a avut în 2019 contribuția cea mai mare de la criza financiară, contribuția negativă relativ ridicată a stocurilor a determinat ca efectul net al investițiilor în economie să fie mic. Creșterea dezechilibrelor macroeconomice din 2015 a impus reechilibrarea încă înainte de izbucnirea crizei Covid-19. Următoarea secțiune arată modul în care criza Covid-19 a afectat economia până acum⁶, insistând asupra a trei aspecte: impactul asupra sectoarelor economice, pieței muncii și a sustenabilității politicii fiscale.

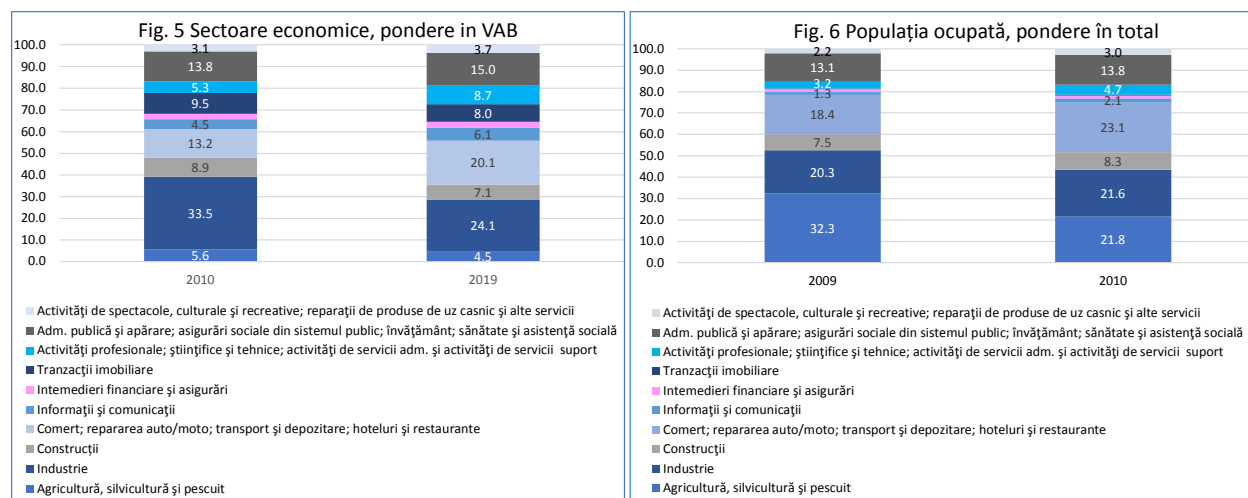
⁶ Analiza a folosit ultimele date disponibile la momentul scrierii.

2. Care a fost impactul crizei Covid-19 asupra economiei României până acum?

2.1 Structura economiei

Structura economiei joacă un rol important în evaluarea modului în care economia răspunde la șocul creat de Covid-19.

Fig. 5 de mai jos arată defalcarea valorii adăugate brute⁷ (VAB) din 2019 pe principalele sectoare ale economiei, subliniind contribuția fiecăreia în total VAB. Pentru a surprinde schimbările structurale de-a lungul timpului, s-a făcut o comparație cu 2010. Pe măsura ce PIB/capita a continuat să crească, structura economiei s-a schimbat, serviciile câștigând o mai mare pondere în VAB pe seama industriei. Structura din 2019 arată diferențe notabile față de în urmă cu un deceniu: industria deși a rămas cel mai relevant sector al economiei, și-a redus ponderea în VAB de la 33,5% la 24% - o scădere semnificativă. Comerțul cu ridicata și amănuntul, care include transportul, hotelurile și restaurantele și-a crescut ponderea în VAB la 20% în 2019, de la doar 13% în 2010. Această schimbare reprezintă o vulnerabilitate în contextul pandemiei curente, deoarece exact aceste două sectoare ale economiei, care au cea mai mare contribuție la VAB au fost cele mai lovite de criza Covid-19⁸.

Sursa: Institutul Național de Statistică (INS)

Ponderea sectorului public în VAB, care include administrația publică, sănătatea, educația, apărarea, a crescut la 15% în 2019 de la 13.8% în 2010. Acest sector a beneficiat de criză, până acum, datorită faptului că i-au fost alocate mai multe investiții și cheltuieli - în special în sectorul de sănătate și angajații din sector nu au fost afectați, în general, de pierderea veniturilor sau a locului de muncă. Structura populației

⁷ A fost folosit VAB în loc de PIB pentru eliminarea potențialului efect de distorsiune al impozitelor nete.

⁸ O parte a comerțului cu amănuntul cu produse alimentare a performat rezonabil în perioada crizei, dar per ansamblu sectorul a fost afectat de închiderea restaurantelor, hotelurilor, întreruperea transporturilor și reducerea consumului de produse nealimentare.

ocupate este prezentată în Fig. 6. Schimbările structurale în populația ocupată nu sunt atât de mari precum schimbările structurale ale VAB.

2.2 Potențialii câștigători și perdanți de Covid-19 – o analiză pe termen scurt

La data scrierii acestei analize, în luna iulie 2020, închiderea generalizată a economiei a fost gradual eliminată în țările UE⁹. Evaluarea efectelor economice va fi un proces gradual, deoarece evenimentele sunt în curs de desfășurare și cuantificare pe măsura apariției datelor statistice. Efectele crizei în anumite sectoare ale economiei ar putea fi permanente¹⁰.

În timpul primei faze a crizei obiectivele imediate ale politicilor economice au fost două:

- ușurarea poverii pierderii de venituri generată de impunerea stării de urgență și
- sprijinirea sistemului de sănătate.

Primul obiectiv a fost urmărit prin asistența specială de șomaj acordată celor cu locuri de muncă suspendate, opțiunea acordată debitorilor pentru suspendarea rambursării creditelor, amânarea plății taxelor, investiții publice și sprijin financiar precum garanțiile publice și linii de credit. Ajutor a venit și de la Comisia Europeană (CE), care a lansat o schemă de sprijin pentru perioade de muncă scurte, un fond de garantare și sprijin pan-european pentru IMM prin Banca Europeană de Investiții (BEI) și sprijin de criză pandemică pentru statele membre UE prin Mecanismul European de Stabilitate. O evaluare a impactului crizei asupra principalelor sectoare ale economiei este subiectul secțiunii următoare. Deși este încă prea devreme pentru a trage concluzii - dat fiind disponibilitatea datelor publicate – se pot desprinde câteva inferențe asupra impactului economic al crizei.

A. Industria prelucrătoare

Analiza industriei prelucrătoare este realizată într-un cadru simplu care evaluează riscul producției și a cererii. În consecință, trei mari categorii de risc pot fi preconizate:

- Scăderea cererii externe pentru sectoarele exportatoare,
- Scăderea producției externe pentru sectoarele importatoare,
- Scăderea cererii interne.

Diferite industrii prelucrătoare se pot confrunta cu unul sau cu un mix din cele trei riscuri de mai sus. Prețul producției industrial depinde de balanța dintre presiunile de scădere create de șocul asupra cererii și de presiunile de creștere create de șocul asupra ofertei. Ca regulă de bază, când dinamica producției industriale este în linie cu dinamica prețului este un semn că șocul cererii este mai puternic decât șocul

---

⁹ Totuși Covid-19 este în continuare prezent și închiderea parțială este în continuare în vigoare în diferite țări ale UE care au un număr de infectări zilnice în creștere. În România de exemplu, numărul infectărilor zilnice la începutul lunii iulie a atins cele mai înalte niveluri de la izbucnirea crizei.

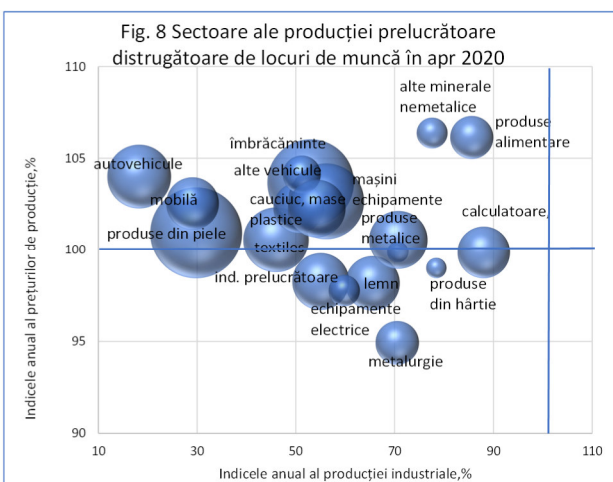
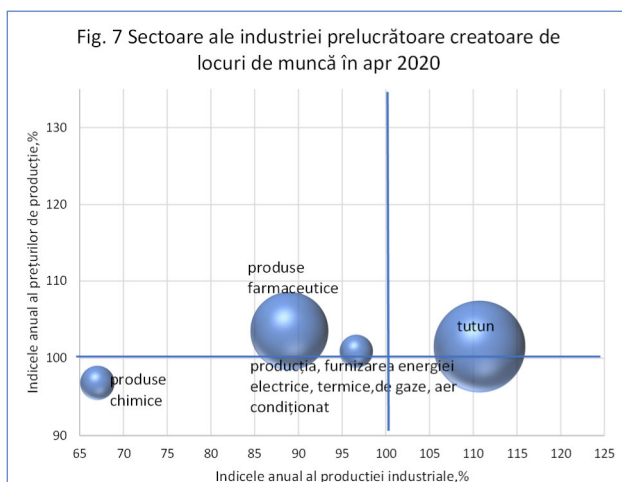
¹⁰ De asemenea, viețile pierdute din cauza Covid-19 reprezintă o pierdere ireversibilă pentru societate. Până în 29 iunie 2020 au fost înregistrate 26,582 persoane infectate și 1,634 persoane decedate din cauza Covid-19 în România.

ofertei. În consecință, o dinamică a producției industriale opusă dinamicii prețului semnalează că șocul ofertei este mai puternic decât șocul cererii. Efectele cererii asupra prețurilor produselor energetice ar putea domina efectul din partea ofertei. Până acum, efectele de contractare a cererii mai reduse sunt doar parțial contrabalansate de efectele de creștere create de perturbările din lanțurile de ofertă. Presiunea de scădere asupra inflației este întărită de scăderea puternică a prețului petrolului și deteriorarea situației de pe piața muncii.

Indicele producției industriale și indicele prețurilor producției industriale în aprilie 2020¹¹ arată următoarea situație (Fig. 7 and Fig. 8):

- Sectoare cu creștere de producție și prețuri: fabricarea tutunului. Acest sector are 2,5 mii salariați și este "câștigător", cererea a crescut și ar putea necesita investiții dacă această cerere favorabilă este percepută ca fiind de durată.
- Sectoare cu producție în declin și prețuri în creștere, angajează 80,2% din salariații industriei prelucrătoare, anume: industria alimentară, băuturi, textile, confecții, produse de pielărie, produse din cauciuc și mase plastice, alte minerale nemetalice, construcții metalice, mașini și echipamente, mijloace de transport auto, alte echipamente de transport, mobilă, repararea și întreținerea mașinilor.
- Sectoare cu producție în declin și prețuri în scădere, angajează 19,5% din salariații industriei prelucrătoare: lemn, cocs și rafinarea petrolului, hârtie și produse din hârtie, tipărire și reproducerea pe suporturi a înregistrărilor, metalurgie, fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice și fabricarea echipamentelor electrice.

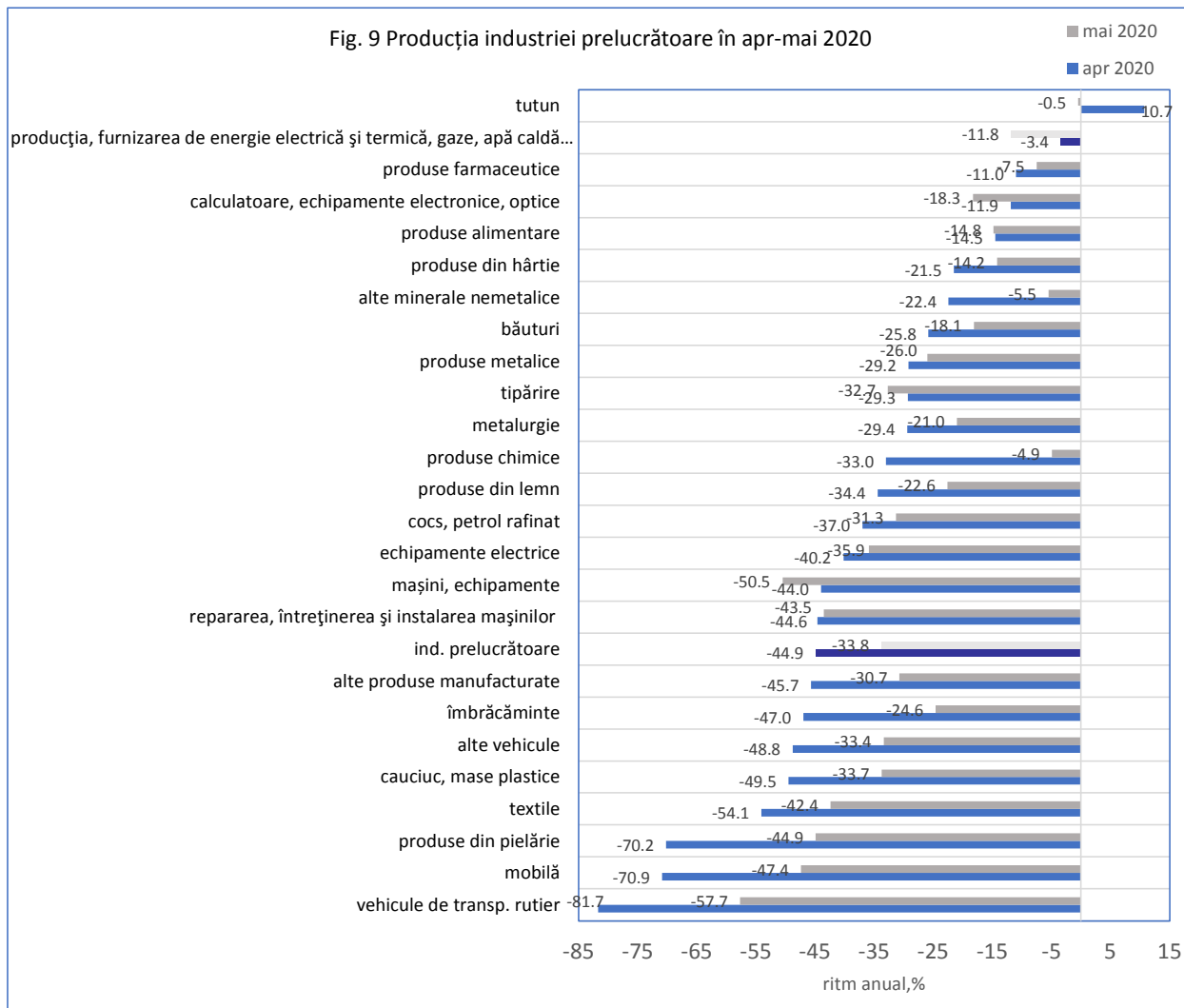

Dimensiunea bulei reflectă ritmul anual de creștere/scădere a numărului de salariați în aprilie 2020, creștere în cazul sectoarelor creatoare de locuri de muncă și scădere în cazul sectoarelor distrugătoare de locuri de muncă.

Sursa: INS

¹¹ Încă la un nivel timpuriu dat fiind că închiderea a fost impusă în România pe 16 martie și a durat 2 luni.

Per ansamblu, industria prelucrătoare românească s-a aflat pe un trend descrescător de mai bine de un an, afectată fiind de încetinirea industriei în UE, în special în Germania. Criza Covid-19 a exacerbât contracția producției industriale lunare. Dinamica anuală a producției industriale în aprilie 2020 relevă costul unei luni întregi de închidere totală. Cu excepția producției de tutun, toate celelalte ramuri ale industriei prelucrătoare au înregistrat căderi puternice. Conform așteptărilor, contracția anuală a devenit mai mică în mai în cele mai multe sectoare, cu excepția fabricării mașinilor și echipamentelor, tipăririi și reproducerii pe suport și a înregistrărilor și fabricării calculatoarelor și a produselor electronice și optice (Fig 9):

Sursa: INS

Fabricarea autovehiculelor de transport rutier a suferit cea mai mare contracție anuală, cea mai mare parte a sectorului fiind aproape în totalitate închisă în luna aprilie.

B. Energie, gaz, aer condiționat

În cadrul sectorului energetic, petrolul și gazele au suferit cea mai mare cădere de prețuri din ultimii ani. O perioadă relativ îndelungată de incertitudine va determina companiile upstream să-și amâne marile investiții până când prețurile se vor stabiliza. Liberalizarea prețului gazelor pentru populație începând cu 1 iulie 2020, ar putea pune o presiune în jos pe prețul consumatorilor casnici, deși este posibil ca o parte a acestora, din lipsa informării, să accepte ofertele curente. Există și riscul – destul de redus pe moment – ca, atât consumatorii casnici cât și IMM-urile să nu plătească facturile sau să amâne plata facturilor în viitorul apropiat, astfel furnizorii cu amănuntul să fie în imposibilitatea să-și achite obligațiile către vânzătorii cu ridicata.

În martie 2020 sectorul agaja 53,1 mii salariați (+1% față de aceeași perioadă a anului precedent) având o producție mai ridicată, dar prețuri mai mici față de în urmă cu un an. În aprilie 2020 producția s-a contractat cu 3% față de aprilie 2019.

C. Servicii

Închiderea unităților de comerț cu amănuntul și restricțiile de mișcare care au limitat deplasările doar în zonele învecinate au lovit puternic cea mai mare parte a serviciilor de retail și business.

C.1. Servicii destinate populației

- În comerțul cu amănuntul și ridicata cu 797 mii salariați cifra de afaceri a scăzut cu 19,5% în aprilie comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut, cea mai mare cădere fiind înregistrată la vânzările de carburanți (-48,4%), urmată de vânzările de mărfuri nealimentare (-22,9%) și vânzările de mărfuri alimentare (-4,7%). Datele confirmă așteptările pentru o creștere imediată a cererii pentru bunurile de consum de uz curent, în principal produse alimentare și băuturi, în condițiile în care populația a stat acasă. De asemenea, cererea pentru celelalte mărfuri de consum a rămas restricționată consumatorii limitând cheltuielile din cauza pierderii de venituri imediate și a viitorului incert. Închiderea forțată a magazinelor a avut un impact sever asupra afacerilor din comerțul cu amănuntul. Firmelor mai puternice le-ar putea fi mai ușor acum să-și regândească strategia de vânzări a portofoliilor de imobiliare în concordanță cu cerințele unui mediu digitalizat. Vânzările online vor fi cel mai probabil favorizate în criză, dar aproape toți comercianții mărfurilor nealimentare vor fi afectați de nivelul mai redus al cheltuielilor destinate pentru achiziția acestor produse.
- Hotelurile și restaurantele au fost grav afectate de închidere. Acest sector are 214mii angajați și cifra de afaceri cu 52,5% mai redusă în martie față de aceeași perioadă a anului trecut. În aprilie sectorul a operat la 5% din capacitate. Serviciile de livrare au oferit un răgaz temporar, dar creșterea expansiunii și penetrării acestor servicii ar putea ridica alte provocări pe termen mediu (de logistică, economii de scală, schimbări în preferințele clienților, lanțurile de ofertă).
- A fost un impact imediat în turism odată adoptate restricțiile de călătorie. Sosirile vizitatorilor străini s-a înjumătățit în martie comparativ cu martie din anul anterior, la fel s-a întâmplat cu plecările vizitatorilor români. Sosirile de turiști în principalele structuri de primire turistică cu funcțiuni de cazare turistică au scăzut cu 70% în martie cu 98% în aprilie și 97% în mai față de

lunile corespunzătoare din anul precedent. Menținerea prudenței consumatorilor în privința cheltuielilor și în special în privința călătoriilor va însemna o recuperare post criză lentă.

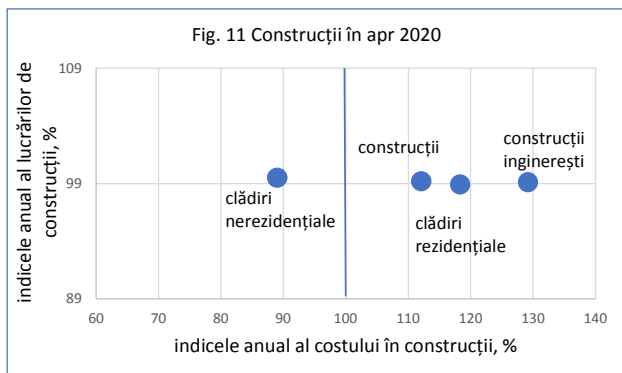
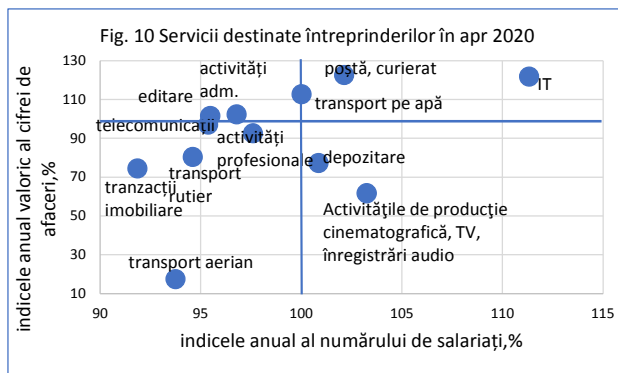
C.2. Servicii destinate întreprinderilor

Noile paradigme ale locurilor de muncă și consumului, precum telemunca & munca flexibilă, e-comerț & livrare, pun mai mare accent pe capacitățile digitale – precum administrarea telemuncii, colaborarea, etc. Reziliența lanțurilor de ofertă trebuie menținută în multe sub- sectoare, precum în sectorul construcțiilor de exemplu, și există o nevoie crescândă pentru muncă în parteneriate pe măsură ce contractanții principali determină modul de sprijin al lanțurilor de ofertă fragilizate și sub-contractanții rezolvă problemele de livrare.

Datele din aprilie 2020, legate de cifra de afaceri și dinamica numărului de salariați, comparate cu aprilie 2019 arată următoarele (Fig. 10):

1. Sectoare cu cifră de afaceri în scădere și număr de salariați diminuat: tranzacții imobiliare, telecomunicații, transport rutier și aerian, activități profesionale.
  - a. Pentru telecomunicații, cu 45.3 mii salariați, telemunca, închiderea școlilor și restricțiile de călătorie au rezultat într-o creștere a utilizării datelor mobile de acasă și o mai mare cerere pentru produsele de conectivitate de bandă largă de calitate. Pe de altă parte, reducerea călătoriilor în scop de afaceri a diminuat roaming-ul internațional cu efect negativ asupra veniturilor. Pentru a beneficia de rolul crescut în această nouă “normalitate digitală” telecomunicațiile trebuie să-și adapteze rapid strategiile de clientelă și produse și să-și re-prioritizeze planurile de extindere (5G priorizat în arii rezidențiale).
  - b. Transportul aerian cu 4.5 mii salariați, a fost lovit puternic de restricțiile de călătorie. Sosirea vizitatorilor străini folosind transportul aerian a scăzut cu 99,4%, în timp ce plecările românilor în străinătate cu avionul au scăzut cu 94,3%.
  - c. Transportul rutier cu 155,9 mii salariați, a fost principala cale pentru transportul intern și internațional al mărfurilor. Într-adevăr volumul mărfurilor transportate a crescut cu 15% în primul trimestru din 2020 față de primul trimestru din 2019, dar parcursul mărfurilor a scăzut cu 2,5% în aceeași perioadă. Acest lucru s-a datorat faptului că deși în cazul transportului intern au crescut atât volumul de mărfuri transportate (+26%) cât și parcursul acestora (+22%), în cazul transportului internațional ambii indicatori au scăzut (cu 12% volumul mărfurilor transportate și 10% parcursul mărfurilor transportate). Utilizarea e-comerț-ului și livrărilor vor determina reziliență și potențial de creștere. Operatorii vor avea de rezolvat provocări din partea ofertei de muncă și de aceea vor fi nevoiți să recurgă la creșterea sub-contractărilor pentru a furniza flexibilitate în perioadele cu volume crescute ale cererii.
  - d. Tranzacțiile imobiliare cu 16,9 mii de angajați ar putea fi afectate de atitudinea de așteptare pe care principalii clienți ar putea-o adopta.

- e. Activitățile profesionale cu 149,8mii de salariați sunt confruntate cu o reducere a cererii în domeniul strategiilor & tranzacțiilor, cu toate că nevoia restructurărilor, transformărilor operaționale și planurilor de continuitate ale afacerilor se va multiplica.
2. Sectoare cu cifra de afaceri în creștere și număr de salariați în scădere: activități de editare și activități administrative.
    - a. Activitățile administrative cu 286,3mii salariați au nevoie de digitalizare. La serviciile publice digitale România are cea mai redusă performanță în UE
    - b. Activitățile de editare cu 31,6 mii salariați se confruntă cu nevoia conversiei spre activitatea online (e-books, e-paper).
  3. Sectoare cu cifră de afaceri și număr de salariați în creștere: servicii de poștă și curierat, transport pe apă, activități de servicii în tehnologia informației și informaticii (IT).
    - a. Transportul pe apă cu 3 mii salariați ar putea substitui o parte din transportul rutier ca parte a angajamentului în implicarea în procesul de tranziției către o societate mai verde. Deja în primul trimestru din 2020 față de primul trimestru din 2019 volumul mărfurilor transportate atât pe calea maritimă cât și pe căile navigabile interioare au crescut cu 4,2% și respectiv 4,8%.
    - b. Poșta și curieratul cu 35,1 mii salariați s-a confruntat cu o creștere a cererii datorită creșterii e-comerțului.
    - c. IT cu 101.3 mii salariați este clar un câștigător. Digitalizarea forțată și răspândirea telemuncii impuse de distanțarea socială au crescut abrupt cererea pentru serviciile IT.
  4. Sectoare cu cifra de afaceri în scădere și număr de salariați în creștere: servicii de depozitare, activități de producție cinematografică, TV, înregistrări audio.
    - a. Serviciile de depozitare cu 58.8 mii salariați au oportunități de extindere datorită dezvoltării e-comerțului.
    - b. Activitățile de producție cinematografică, TV, înregistrări audio cu 15,9 mii salariați se confruntă cu o cerere în creștere datorită distanțării sociale și a timpului crescut petrecut acasă de către telespectatori și radio ascultători. Studiourile ar putea utiliza noi opțiuni de lansare/vânzare a filmelor precum plata per vizionare.

D. Construcții

Sectorul construcțiilor, care angajează 402,6 mii salariați, a avut o performanță remarcabilă în primul trimestru și chiar și în aprilie 2020, lună cu închidere completă. Lucrările de construcții au crescut cu 12,1% în apr 2020 față de apr 2019 (26,5% în ian-apr 2020 față de ian-apr 2019) deoarece lucrările pe cele mai multe șantiere de construcții publice s-au desfășurat normal (Fig.11). Dacă această efervescentă a activității începută în 2019 când salariul minim a fost crescut la 3000 de lei (cu 48% mai mare decât salariul minim mediu pe economie!) ar putea fi menținută, sectorul ar putea deveni un pilon important al revenirii după închidere. Lucrările de infrastructură ar putea stimula întreaga economie în următorii ani, dar o provocare ar fi identificarea resurselor de finanțare pentru aceste proiecte.

2.3 Efectul asupra pieței muncii

Criza a afectat piața muncii pe măsură ce mari părți din economie erau închise. La sfârșitul lui 2019, rata șomajului era de 4%¹² (cu cca 360 mii șomeri) și la sfârșitul lui mai 2020 și a crescut la 5.2% (cu cca 460 mii șomeri). Măsurile întreprinse de autorități de a plăti 75% din salariile brute ale salariaților care au devenit șomeri din punct de vedere tehnic¹³ în timpul închiderii au fost în linie cu cele luate de celelalte state din UE și au avut un rol important în prevenirea creșterii drastice a șomajului. Alte măsuri au sprijinit de asemenea piața muncii (vezi Anexa 1).

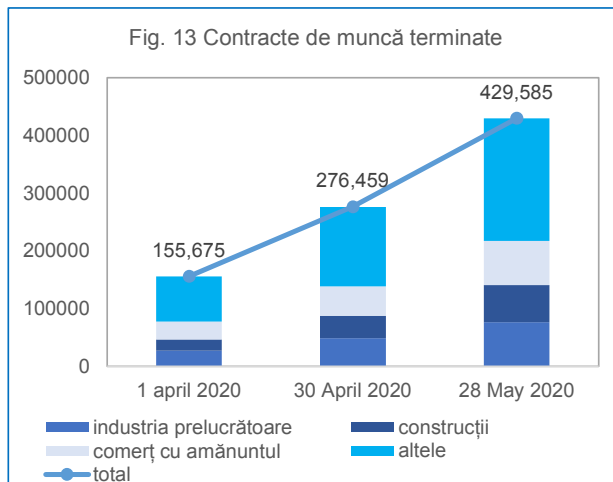
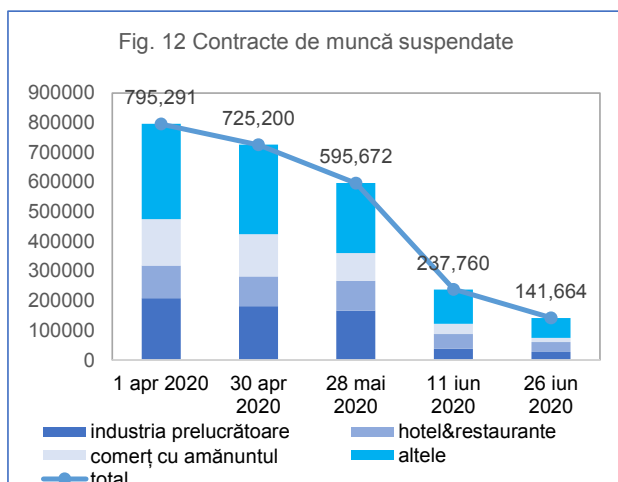
La început de iunie aproape 1 milion de contracte de muncă erau fie suspendate, fie terminate -aproape 20% din total (Fig. 12 și Fig. 13). Mai târziu în aceeași lună, pe 26 iunie, numărul contractelor suspendate a scăzut la 142 mii¹⁴. Sectoarele cele mai afectate de disponibilizări au fost industria prelucrătoare -cu 28% din numărul total al contractelor suspendate – hoteluri & restaurante (17%), comerțul cu amănuntul (16%). Aproape jumătate din contractele terminate erau din industria prelucrătoare (18%), comerțul cu amănuntul (15%) și construcții (15). Aceste sectoare par să fi fost cel mai mult afectate de închidere.

---

¹² Măsurat în conformitate cu standardele Biroului Internațional al Muncii.

¹³ Șomajul tehnic cuprinde salariații cu contracte de muncă suspendate.

¹⁴ O comparație care să includă contractele de muncă terminate nu a fost posibilă, deoarece Ministerul Muncii nu a mai publicat acest număr începând cu luna iunie.

Sursa: Ministerul muncii și protecției sociale

Decizia autorităților de a subvenționa în continuare salariile¹⁵ pe o perioadă de încă trei luni începând cu iunie 2020 pare că a stimulat reîntoarcerea la muncă. Pe 11 iunie 2020 numărul contractelor de muncă suspendate s-a înjumătățit în sectorul hotel&restaurante, a scăzut cu 78% în industria prelucrătoare și cu 64% în comerțul cu amănuntul.

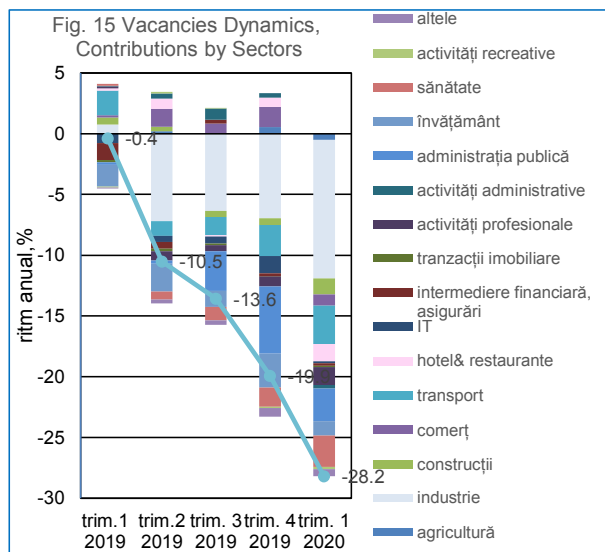
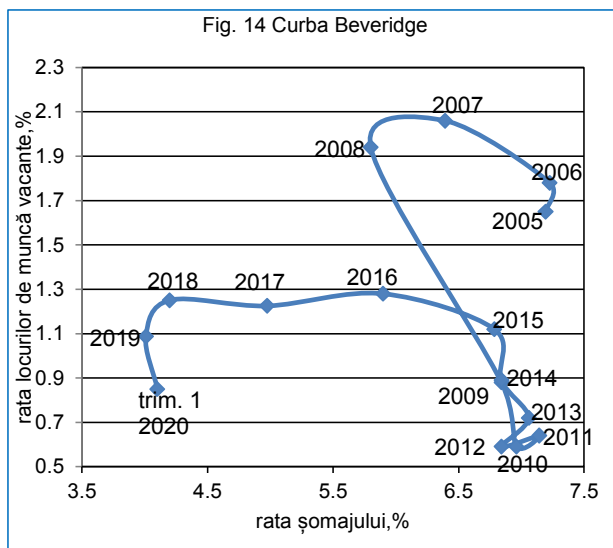
Un instrument util de evaluare a stării pieței muncii - și implicit intensitatea cererii agregate- este curba Beveridge. Aceasta arată relația dintre rata șomajului și rata locurilor de muncă vacante din economie. În perioada de contractare a economiei rata șomajului este ridicată și numărul de locuri de muncă vacante scade, în timp ce în perioada de expansiune este invers.

Se poate observa din Fig, 14 de mai jos că în anii de creștere economică care au precedat criza financiară, șomajul a fost în scădere, iar rata locurilor de muncă vacante în creștere. Această situație reflectă schimbările structurale din economie la acea vreme. În timpul crizei, 2009-2010 - și etapa de revenire 2011-2014 – este vizibilă corelația negativă, de așteptat, între rata șomajului și rata locurilor de muncă vacante. Între 2015-2019, pe măsură ce cererea creștea și economia opera aproape de întreaga sa capacitate rata șomajului continua să scadă.

Scăderea ratei locurilor de muncă vacante a fost vizibilă încă din 2019, iar în primul trimestru din 2020 aceasta s-a accentuat. Ținând seama că rata șomajului a fost deja 4.8% în aprilie, traiectoria curbei spre clusterul anilor de recesiune 2009 și 2010 este ușor de identificat.

În Fig 15 dinamica locurilor de muncă vacante este urmărită pe sectoare ale economiei în ultimele 5 trimestre. Se observă în mod evident că declinul în industrie a început în al doilea semestru din 2019. Și în primul trimestru din 2020 sectoare specifice afectate de criza Covid-19 precum sectorul hoteluri & restaurante - care se extindeau în ultimul trimestru din 2019 - au înregistrat căderi în numărul locurilor de muncă vacante. Aceasta împreună cu celelalte sectoare afectate negativ de criză, transporturi, activități profesionale și perspectiva în înrăutățire a industriei au dus la scăderea semnificativă a ratei locurilor de muncă vacante în primul trimestru din 2020.

¹⁵ Până la 41,5% din salariul mediu brut cu condiția ca angajatorul să păstreze salariații până cel puțin la sfârșitul anului 2020.

Sursa: INS

În perspectivă este probabil, dat fiind schimbările structurale anticipate ale cererii, ca structura pieței muncii să se modifice. Dinamica din următoarele luni va oferi mai multe informații despre direcția acestor schimbări structurale.

2.4 Impactul asupra finanțelor publice

Ca și în alte țări din UE impactul crizei Covid-19 asupra finanțelor publice va fi semnificativ. Declinul veniturilor bugetare împreună cu ajustările limitate în cheltuielile guvernamentale totale – cel puțin până la data analizei - ar necesita o creștere peternică a împrumuturilor în acest an¹⁶. Cerințele de împrumut ale sectorului public au fost recent revizuite de autorități la 120 mld lei, echivalentul a 11.5% din PIB, bazat pe proiecția actuală oficială de creștere PIB de -1.9% în acest an. Dar, această proiecție poate fi considerată ca fiind optimistă, dat fiind că agențiile internaționale de evaluare și instituțiile internaționale precum CE sau Fondul Monetar Internațional (FMI) prevăd o contracție a PIB de 5-6% pentru acest an. Dacă aceste ultime proiecții s-ar adevăra necesarul de finanțare ar putea fi cu 15-30 mld lei mai mare.

Înainte de criza Covid-19, România a intrat în procedura de deficit excesiv, care a însemnat un angajament de reducere graduală a deficitului sub supravegherea CE. În conformitate cu Strategia fiscală 2020-2022, planul inițial era ca deficitul să fie redus gradual (în termeni cash) de la 4,6% din PIB în 2019 la 3,6% în 2020, 3,3% în 2021 și 2,5% în 2022¹⁷. În urma crizei aceste ținte s-au schimbat însă starea de fond a rămas aceeași, România are nevoie în continuare de acțiuni eficiente de reducere a deficitului și de raportare în detaliu către CE până în 15 septembrie 2020 a strategiei de consolidare prevăzută pentru reducerea deficitului.

Actualmente, CE se așteaptă ca deficitul bugetar să fie de 9,2% în 2020 și 11,4% în 2021, iar datoria publică brută de 46,2% din PIB în 2020 și 54,7% din PIB în 2021, în creștere față de 35,2% din PIB în 2019. Aceste

¹⁶ Sustenabilitatea finanțelor publice din România a fost analizată recent în diferite documente ale agențiilor internaționale de evaluare, Comisiei Europene, *Coaliția pentru Dezvoltarea României* sau Consiliul Fiscal.

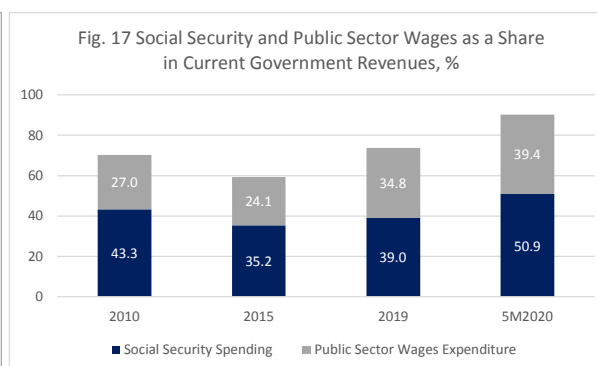
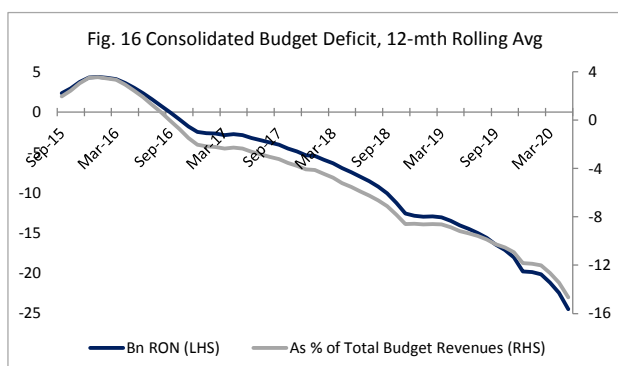
¹⁷ Comisia Europeană (2020), Economic Forecast Spring

estimări presupun implementarea politicilor publice în forma lor curentă. Creșterea semnificativă a bugetului și a datoriei publice în 2021 se datorează efectului creșterii cu 40% a pensiilor din sep 2020 (care probabil în practică va avea o magnitudine mult mai mică), a unei recalculări de majorare prevăzute pentru sep 2021, precum și dublarea alocației pentru creșterea copiilor (unde din nou, în practică procentul va fi probabil mult mai mic).

Deși criza Covid-19 a determinat Consiliul European să activeze clauza derogatorie generală pentru acomodarea unui suport fiscal general mai larg în întreaga UE¹⁸, o consolidare a poziției fiscale în România este în continuare cerută, dat fiind că o componentă consistentă a deficitului bugetar nu este legată de criză¹⁹. Există mai multe riscuri la adresa sustenabilității finanțelor publice:

- Revenirea veniturilor bugetare mai lentă decât s-a prevăzut datorită unei creșteri mai reduse a PIB. Fig. 16 de mai jos arată că deficitul bugetar a atins 15% din veniturile totale în mai. Măsurile de oprire a creșterii de deficit ar trebui să includă acțiuni atât pe partea de venituri cât și pe partea de cheltuieli. Pe partea de venituri, în afară de digitalizarea ANAF, măsuri fiscale concrete pentru eliminarea distorsiunilor (eliminarea excepțiilor la impozitul pe venit precum a celor din IT sau construcții, regândirea structurii TVA, etc) vor fi necesare.

Sursa: calcule pe baza datelor Ministerului de finanțe

- Pe partea de cheltuieli abordarea autorităților a pus o imensă presiune pe deficitul bugetar. În primele 5 luni din 2020 cheltuielile cu asistența socială și salariile din sectorul public au ajuns la peste 90% din veniturile curente²⁰, situație ce nu s-a întâmplat nici în perioada crizei financiare²¹ (Fig 17). Mai mult, creșterea planificată a pensiilor²² devine extrem de costisitoare pentru economie, nu numai în acest an ci și în anii următori. O politică mai adecvată ar fi păstrarea puterii de cumpărare a pensiilor în acest an, ceea ce ar implica cel mult o indexare cu rata inflației. Economii suplimentare s-ar putea obține prin impozitarea pensiilor speciale și aducerea

¹⁸ Aceasta suspendă, temporar, ajustările fiscale recomandate de Consiliu în cazul unei recesiuni severe din zona euro sau UE.

¹⁹ O listă a măsurilor fiscale legate de criza Covid-19, care afectează în principal partea de venituri este prezentată în Anexa 2.

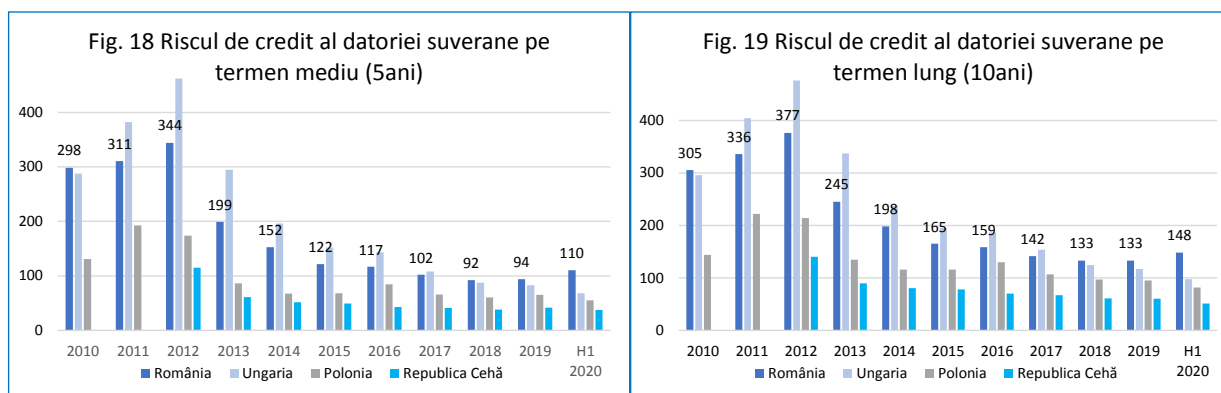
²⁰ În mod tradițional luate împreună salariile din sectorul public și cheltuielile de asistență socială au fost mai puțin de 75% din veniturile curente. Chiar și ținând cont de taxele amânate – estimate la 12 mld lei pentru prima jumătate de an – care ar trebui plătite până în oct 2020 ponderea rămâne ridicată la cca 90%.

²¹ Cauza parțială a fost scăderea veniturilor împreună cu decizia autorităților de a amâna plata unor taxe până în ultimul trimestru din an. Cu toate acestea, reprezintă o cifră extern de ridicată.

²² În conformitate cu actuala lege pensile publice sunt prevăzute a crește cu 40% începând cu sep 2020. Date fiind constrângerile bugetare autoritățile intenționează să implementeze o creștere mai mică de aproximativ 10%.

lor la un nivel just relativ la contribuțiile plătite. Costul total cu cheltuielile salariale din sectorul public necesită de asemenea o corecție. Păstrându-le neschimbate când costurile salariale din sectorul privat sunt deja în proces de ajustare ar întârzia revenirea veniturilor, amenințând creșterea economică și menținând presiunea crescută pe prima de risc al țării.

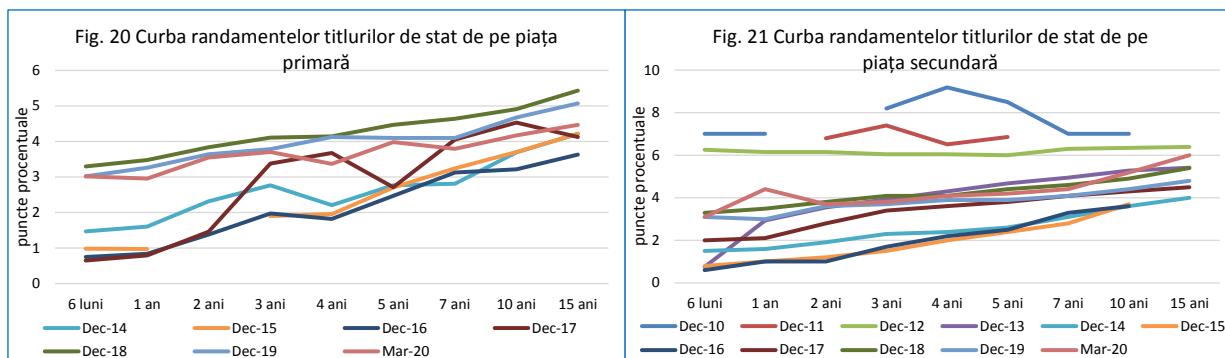
- Nevoia de împrumuturi relative mari creează o vulnerabilitate serioasă asupra sustenabilității viitoare a datoriei publice, dat fiind structura și compoziția acesteia. Conform instituțiilor internaționale datoria publică în PIB ar putea crește cu 10 puncte procentuale în acest an la 45% din PIB. Riscul de țară al României, măsurat de riscul de credit al datoriei suverane (CDS) a crescut deja de la începutul anului (Fig. 18 și Fig. 19), în contrast cu celelalte țări din regiune²³. Aversiunea la risc a investitorilor s-ar putea schimba brusc ca răspuns la condițiile financiare globale aducând în prim plan atât riscul de dobândă cât și riscul de curs de schimb asupra sustenabilității datoriei publice.

Sursa: Thomson Reuters

- Randamentul eurobondurilor a crescut cu 1-2 puncte procentuale în acest an, mai mult pentru maturitățile mai lungi. Curba randamentelor titlurilor de stat emise pe piața internă a fost menținută sub curba randamentelor titlurilor emise anul trecut, cu ajutorul relaxării politicii monetare și a reducerii dobânzii de politici monetară (Fig. 20). Dar, creșterea aversiunii la risc este îngrijorătoare, randamentele obligațiunilor cu maturități lungi emise pe piața secundară (Fig. 21) se apropie de nivelurile atinse când România a fost exclusă de pe piață și a fost nevoită să apeleze la asistență financiară de la CE, FMI și Banca Mondială (2009-2012).

²³ Alte țări din regiune au riscul de credit al datoriei suverane (CDS) redus. Ele beneficiază fie de apartenența la zona euro, precum Slovacia, care are CDS pe termen mediu de 52, sau de acceptarea intrării în mecanismul cursului de schimb II, precum Croația (CDS pe termen mediu 74) și Bulgaria (CDS pe termen mediu 43).

Sursa: Ministerul de finanțe (Raport asupra datoriei publice, 2010-2020)

3. În ce fel se poate reporni economia?

Pentru a reporni economia autoritățile pot alege dintr-o serie de măsuri variind de la acțiuni fiscale discreționare la măsuri legislative și proiecte specifice finanțate din fonduri UE sau împrumuturi. Măsurile fiscale discreționare au fost deja luate de autorități și efectele lor vor fi prelungite, ajutând revenirea. Acestea au fost proiectate în cea mai mare parte pentru termen scurt și mediu, pentru sprijinul imediat al economiei confruntată cu pandemia. Măsurile fiscale discreționare pot fi grupate în trei categorii:

- Sprijin fiscal imediat, direcționat efectiv spre cumpărarea de efecte medicale, plata parțială de salarii pentru părinții rămași acasă când școlile au fost închise și finanțarea șomajului tehnic (vezi Anexa 1).
- Plăți de taxe amânate, care au ajutat menținerea lichidității pentru consumatori și companii (vezi Anexa 2).
- Furnizarea de lichidități și garanții (Anexa 2). Programul IMM Invest este intenționat să furnizeze 15 mld lei, echivalent cu 1.5% din PIB, pentru garantarea creditelor bancare și subvenționarea dobânzii acestora acordate IMM-urilor pentru capital de lucru și investiții²⁴.

Revenirea economiei românești este strâns legată de revenirea UE, mai ales de revenirea principalilor săi parteneri comerciali. 44% din comerțul internațional (importuri și exporturi) cu bunuri este cu Germania, Italia, Franța, Spania și Olanda. Cu cât este mai rapidă revenirea în aceste țări cu atât este mai rapidă și revenirea în România. Toate aceste țări au luat măsuri fiscale considerabile pentru sprijinirea economiilor lor²⁵ variind între 47.8% din PIB pe 2019 (până în 3 iunie 2020) în Germania și 12.6% din PIB pe 2019 (până în 25 mai, 2020) în Spania. În România pachetul fiscal se ridică, până acum, la 3% din PIB și în mare a fost adecvat ținând seama de constrângerile fiscale existente.

La 1 iulie guvernul a prezentat un plan masiv de investiții de 100 mld euro²⁶, ținând pentru următoarea decadă, menit să ajute recuperarea și să pună economia pe o traiectorie de creștere sustenabilă pe baza investițiilor, mai degrabă, decât a consumului precum a fost în trecutul recent. Aproape trei sferturi din sumă va fi destinată construcției de infrastructură, mai mult de 60 mld euro pentru transport (drumuri, căi ferate, metrou, aerian, maritim) și 12,5 mld euro pentru sectorul energetic. Investițiile propuse pentru sectorul energetic ținesc dezvoltarea parcurilor eoliene onshore and offshore, investiții strategice în infrastructura pentru transportul de gaze, decarbonizarea fabricilor pe bază de cărbune și creșterea capacității nucleare²⁷.

Dat fiind costurile mari investiționale prognozate, maximizarea folosirii fondurilor europene va fi un factor determinant pentru implementarea acestor planuri. De aceea fiecare din aceste investiții ar trebui să

---

²⁴ SE poate suplimenta la 20 mld lei, dacă cererea rămâne mare și criteriile de eligibilitate ale băncilor sunt îndeplinite.

²⁵ Vezi de exemplu Anderson, Julia, Enrico Bergamini, Sybrand Brekelmans, Aliénor Cameron, Zsolt Darvas, Marta Domínguez Jiménez, Catarina Midões (2020), "The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus," <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/#netherlands>

²⁶ În mare parte planul de investiții constă dintr-o listă de acțiuni investiționale sectoriale identificate de-a lungul anilor ca fiind investiții prioritare.

²⁷ Granturile direcționate pentru digitalizare și inovare pentru IMM au o pondere relativ mică în total, 0,5mld euro.

adere la noile rigori ale taxonomiei UE pentru activități sustenabile și ar trebui să fie în linie cu prioritățile pe termen lung din PVE. BEI, care a decis recent să urmărească din 2021 doar investiții sustenabile din perspectiva climei, ar putea reprezenta o sursă de capital pentru investițiile propuse în sectorul energetic. Conlucrarea cu BEI, fondurile din NEXT Generation ale UE ar trebui de asemenea urmărite. În cele din urmă obligațiunile verzi ar putea reprezenta un alt instrument prin care asemenea investiții să fie finanțate atât la nivel local cât și la nivel național.

În timp ce planul de investiții în mare parte abordează nevoile stringente ale României, există mai multe obstacole de trecut pentru ca acesta să fie îndeplinit. În primul rând, este problema finanțării acestor investiții. Crearea a noi instituții precum Fondul Român de Investiții și Banca de Dezvoltare Națională, ca parte a planului de investiții, ar putea canaliza parte din aceste fonduri în proiectele selectate. Totuși, cea mai mare parte a finanțării va avea ca sursă bugetul și fondurile europene sunt așteptate să joace un rol important în cofinanțarea acestor inițiative (vezi mai jos).

În al doilea rând, există problema recurentă a României în privința capacității de absorbție a fondurilor europene. Dat fiind performanța trecută în absorbirea fondurilor europene este puțin probabil ca aceasta să se schimbe peste noapte²⁸, cu atât mai mult cu cât vor fi aproape 33 mld euro suplimentare prin Fondul de Recuperare European (FRE) de absorbit în următorii ani (vezi mai jos). În al treilea rând, este fenomenul de evicțiune și apariția unor dezechilibre economice care ar putea apare în urma unui asemenea stimulent investițional masiv, întins pe o asemenea perioadă de timp²⁹. În al patrulea rând, un asemenea plan necesită continuitate, deoarece este preconizat să acopere două cicluri electorale normale, de aceea un acord politic ar fi o condiție prealabilă pentru succes său.

În general, suma propusă pentru investiții pare să fie mai degrabă ridicată. În sectorul energetic de pildă întreprinderile de stat precum Romgaz și Hidroelectrica, au planuri de investiții anuale viitoare de 3 până la 6 ori mai mari față de cele din trecut³⁰ (Tabel 1 de jos).

Tabel 1. Investițiile trecute și cele planificate în câteva companii de stat din domeniul energiei până la jumătatea anului 2025

	Investiții planificate până la mijloc de 2025, mld lei	Investiții anuale implicite pe următorii 5 ani, mld lei.	Investiții anuale trecute, mld lei
Hidroelectrica	7,6	1,5	0,25*
Romgaz	15,7	3,1	0,9**

Sursa: Rapoarte strategice ale companiilor. Hidroelectrica plănuiește să investească 26 mld lei pe termen lung, din care 7,6 mld lei vor fi alocați până la mijlocul anului 2025. * media 2013-2018; ** în 2019.

²⁸ Sunt constrângeri instituționale, de logistică, de administrare, de aptitudini.

²⁹ Investiția anuală în următorul deceniu ar fi de aproximativ 10 mld euro, echivalentul a cca 5% din PIB 2019.

³⁰ Fondurile europene joacă un rol important în cofinanțarea acestor proiecte – care țintesc investiții în energie verde și proiecte de decarbonare.

O mare parte a acestor planuri de investiții se bazează pe co-finanțarea UE și urmează direcțiile Pactului Verde European sprijinind ținta UE 2050 de neutralitate climatică. Hidroelectrică de pildă plănuiește să investească în proiecte de energie regenerabilă precum onshore and offshore eolian, solar, biomasă. De asemenea țintește o creștere a investițiilor de cercetare și dezvoltare centrate pe decarbonare. Romgaz de asemenea plănuiește să investească în proiecte de energie regenerabilă, alocând aproape un sfert din buget și activităților de producere a gazului natural.

Deși planurile de investiții ale companiilor de stat din energie par optimiste, chiar dacă o fracțiune din acestea sunt realizate într-un orizont de timp rezonabil vor stimula creșterea economică.

Economia post Covid-19 probabil ca va avea o structură diferită a cererii/ofertei. La nivel UE, PVE, de fapt noua strategie de creștere a UE, care își propune să transforme regiunea într-una carbon neutră până în 2050, va fi plasat în centrul renașterii economice³¹. Ca atare, finanțarea revenirii post Covid-19 ar putea vedea fluxuri de capital către o “nouă economie” mai degrabă decât către structura economică veche. Digitalizarea și tranziția către emisiuni de carbon mai reduse sunt cele două obiective cheie ale revenirii stabilite de CE. În ambele domenii România este în urmă și are nevoie de investiții mari pentru dezvoltare. În cadrul bugetar european 2021-2027, 46 mld euro ar putea fi alocate României pentru investiții³². Ar putea fi cea mai dinamică perioadă de convergență dacă e pregătită în mod corespunzător.

Ulterior crizei Covid-19, CE a propus un nou instrument de recuperare, FRE, care va fi legat de PVE și va canaliza resurse către zone precum renovarea clădirilor și infrastructurii, proiecte de energie regenerabilă și transport și logistică curate. FRE care va crește bugetul UE temporar cu 750 mld euro, din care 390 mld euro granturi și restul credite³³. România ar primi 33 mld euro (din care puțin peste jumătate reprezintă granturi și restul credite) începând cu ianuarie 2021 dacă planul este aprobat de Parlamentul European. FRE va fi finanțat printr-o serie de impozite adiționale: 0.1% impozite pe companiile mari ale căror cifră de afaceri depășește 750 mld euro, o taxă digitală, o taxă pe emisiile de carbon, o taxă pe plasticul nereciclat și dublarea taxelor vamale) și împrumuturi de pe piețele internaționale. Măsurile fiscale discreționare comunicate până acum se cifrează la 4% din PIB-ul zonei euro, iar aproape 20% din PIB-ul zonei euro este angajat pentru scheme de garantare care reduc riscul creditelor bancare.

Un alt instrument important pentru sprijinirea companiilor post Covid-19 este reprezentat de garanțiile pentru creditele acordate IMM-urilor (vezi Anexa 3). În România alocarea pentru garanțiile pentru creditele IMM-urilor se ridică la 20 mld lei (4.1 mld euro), în timp ce garanțiile pentru companiile mari se intenționează a fi de circa 8 mld lei.

Măsurile legislative ar putea fi folosite de asemenea pentru a spijini revenirea dacă nu vor avea impact bugetar direct și ar genera venituri publice viitoare. Acestea s-ar putea concentra pe măsuri fiscale care ar atrage sectorul privat spre investiții precum permiterea unei depreciere accelerate sau reduceri de taxe pe perioada investițiilor.

---

³¹ Dezbateră curentă asupra planului de investiții, Pactul Verde European, este întrețesută cu negocierile legate de cadrul financiar multianual al UE pe 2020-2027 care necesită aprobarea Parlamentului European și unanimitate în Consiliul European.

³² Este o valoare brută. Valoarea netă se obține prin scăderea contribuțiilor României la bugetul UE, echivalent cu (aproximativ) 1% din venitul național brut pentru fiecare din cei șapte ani ai cadrului financiar multianual, aproximativ 17 mld euro în total.

³³ La momentul scrierii, FRE avea încă nevoie de aprobarea Parlamentului European.

4. Remarci finale

Criza Covid-19 reprezintă un șoc masiv pentru economia globală. Pe plan mondial, revenirea va dura în jur de doi ani probabil și va fi condiționată de limitarea răspândirii virusului. Posibilitatea apariției a mai multor valuri rămâne reală și ar putea împiedica planurile de revenire. Totuși răspunsul autorităților la izbucnirea virusului, prin impunerea închiderii la nivel național a activității economice, a fost cel care a redus activitatea economică într-o asemenea măsură și a generat această criză economică. Pe măsura ce statele evaluează costurile economice ale acestor acțiuni, apetitul autorităților pentru alte episoade de închidere totală a economiilor pare să fi scăzut substantial peste tot în lume. În România de exemplu, numărul cazurilor de infecții zilnice identificate oficial a rămas ridicat (cel puțin în luna iulie) atingând cel mai mare nivel de la izbucnirea crizei³⁴. Abordarea confruntării cu criza a evoluat pe bună dreptate spre menținerea economiei deschise, autoritățile favorizând condițiile definite de “starea de alertă” în locul închiderii generalizate.

Măsurile de sprijinire a revenirii economice și a creșterii viitoare se întrepătrund și ar trebui să se sprijine reciproc. Există câteva lucruri ce merită menționate.

În primul rând, spațiul fiscal al României pentru a răspunde crizei Covid-19 este limitat. Măsurile fiscale adoptate de autorități pentru sprijinul economiei se ridică la un echivalent de 3% din PIB, unul dintre cele mai reduse din UE. Cu toate că ele au fost eficiente pentru a reduce primele efecte ale crizei, nu este clar cum va reacționa economia odată ce plățile pentru ajutor de șomaj vor înceta sau plata obligațiilor companiilor către stat va intra în normalitate. De asemenea, pe termen scurt și mediu, o parte a creditelor acordate companiilor cu garanții de stat ar putea deveni neperformante crescând costurile bugetare.

În al doilea rând, investițiile publice ar putea ajuta revenirea economiei în acest an și ar putea limita dimensiunea contracției economice. Dar, strategia curentă a autorităților de a urmări revitalizarea economică prin investiții considerabile de-a lungul următorului deceniu ar putea fi constrânsă în viitorul apropiat de nivelul costurilor finanțării, pe măsură ce datoria publică în PIB crește. Aici, disponibilitatea fondurilor europene s-ar putea dovedi crucială în furnizarea co-finanțării acestor investiții. O mare parte a investițiilor propuse în planul de relansare economică al guvernului de 100 mld euro se concentrează pe infrastructură, care este sprijinită de noul instrument pentru revenire a UE, Next Generation EU. Totuși, este necesară elaborarea unor planuri mai detaliate pentru proiecte domestice legate și de ceilalți piloni ai Pactului Verde European: proiecte de energie regenerabilă, incluzând energie eoliană, solară, pe bază de hidrogen, transport și logistică mai curate și de mecanismul Tranziție Justă-care include Fondul de tranziție justă, liniile de finanțare InvestEU, și creditele de la BEI sprijinit de bugetul UE. Statul va juca în mod necesar un rol crescut și o atenție deosebită trebuie acordată perioadei de tranziție pentru a evita costurile economice și sociale inutile.

---

³⁴ Capacitatea de testare a crescut substanțial din martie și a contribuit și ea la creșterea cazurilor zilnice. Totuși, alți indicatori precum R0, numărul reproducției de bază, sau Re numărul reproducției efective sunt mai relevanți pentru prognoza evoluției Covid-19. Cu toate că aceste estimări sunt importante pentru prognoza traiectoriei pandemiei, ele sunt în afara scopului acestui document.

În al treilea rând, dat fiind importanța industriei pentru creșterea economică, revenirea sa va ajuta economia întreagă. Într-o anumită măsură aceasta va depinde de rapiditatea cu care industria europeană își va reveni. Dar există și o altă oportunitate de extindere a capacității de producție industrială autohtonă. Tensiunile geopolitice în creștere, în special cele dintre China și SUA ar putea deveni o sursă de noi șocuri cu efecte negative asupra economiei globale. Ca o consecință, Europa însăși ar putea beneficia de interiorizarea lanțurilor de ofertă. România se găsește pe o poziție bună pentru a beneficia de relocalizarea afacerilor în Europa, deja câștigând o pondere crescută în aceste lanțuri de ofertă după criza din 2008.

Pentru ca aceasta să se întâmple, totuși, România va avea nevoie să investească mai mult în energie, ICT& infrastructură fizică. La nivelul politicii interne, discuții avansate trebuie lansate în domenii precum digitalizarea, inteligența artificială (AI) sau decarbonarea iar dezbaterile trebuie poziționate pe probleme legate de transformarea structurală a economiei. De exemplu, un nou studiu³⁵ arată că, în medie, în România ponderea locurilor de muncă care pot fi îndeplinite prin telemuncă de 30% este una din cele mai scăzute din Europa. Potențialul de muncă la distanță reprezintă o sursă de reziliență și reflectă nivelul aptitudinilor forței de muncă. Investiții în aptitudinile forței de muncă, sprijinite de programele UE precum Skills Agenda sau Digital Education Action Plan ar juca un rol important în obținerea creșterii viitoare.

Concentrarea pe termen scurt pe măsurile de revenire și pe planurile de creștere pe termen lung nu ar trebui totuși să distragă atenția autorităților de la dezechilibrele macroeconomice existente. În mod special, sustenabilitatea finanțelor publice a devenit cea mai presantă problemă. Nevoia de finanțare a guvernului în 2020 este deja considerabilă, cea mai mare din istoria recentă în termeni nominali, și, în funcție de contracția PIB din acest an, ar putea deveni și mai mare. Politica actuală a guvernului de a favoriza împrumuturile pentru finanțarea salariilor din sectorul public și a pensiilor nu este o strategie viabilă nici măcar pe termen mediu. Aceasta este reflectată în prima de risc ridicată pe care România o plătește la obligațiunile suverane – cea mai ridicată din UE. Riscul de țară al României, măsurat de riscul de credit al datoriei suverane a crescut de la începutul anului. Și cu toate că este încă redus – cam o treime din cât a fost în 2010- trendul este îngrijorător, România fiind singura țară din regiune care a înregistrat o creștere considerabilă a acestui risc de la începutul crizei.

Cheltuielile cu asistența socială și salariile sectorului public reprezintă 90% din veniturile curente în mai, subliniind presiunea în creștere asupra deficitului bugetar. Pe termen foarte scurt, ajustarea cheltuielilor sectorului public este obligatorie pentru a reduce dezechilibrele macroeconomice mai repede. Orice creștere a pensiilor în această toamnă, mai mare decât inflația, va pune presiuni suplimentare asupra deficitelor fiscale și în anii următori.

Potențialul de creștere viitor al României rămâne ridicat, dar pentru a-l exploata în mod corespunzător, este necesar ca setul de politici economice să fie unul coerent, implementat de autorități puternice și credibile în cadrul unor instituții întărite.

---

³⁵ Ozguzel et al (2020) – Potential for Remote Working Across Different Places, descărcat de pe <https://voxeu.org/article/potential-remote-working-across-different-places> (în iulie 2020)

Annex 1. Piața muncii – Măsuri luate pe perioada închiderii și salariile nete din aprilie

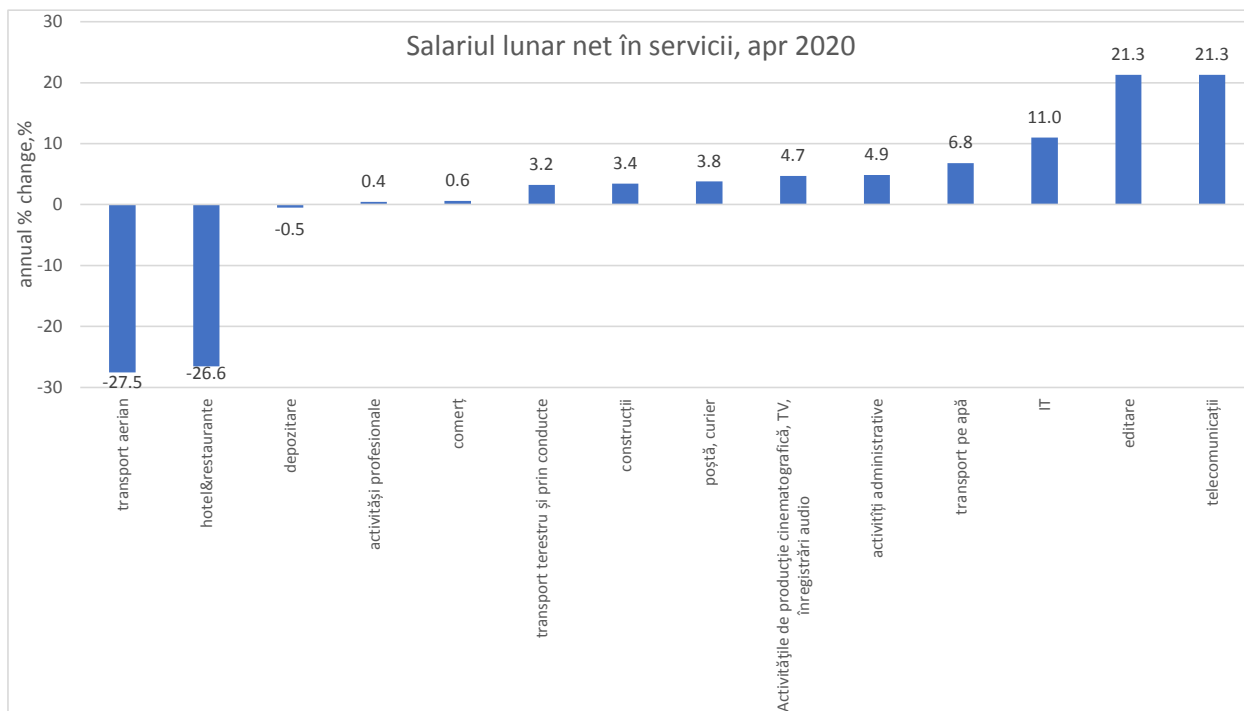
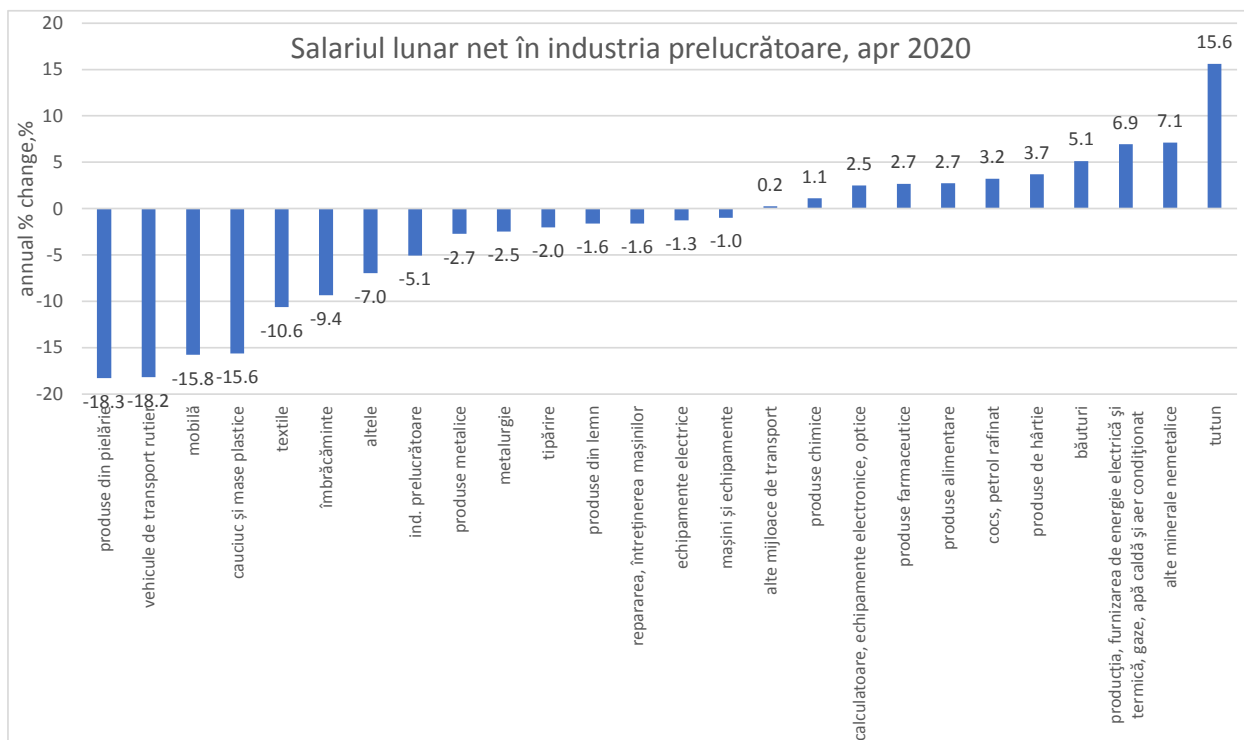
Guvernul a luat următoarele măsuri pentru protejarea veniturilor lucrătorilor care nu au putut să lucreze:

- Un beneficiu de 75% din salariu dar nu mai mult de 75% din salariul mediu pentru părinții care nu au putut lucra prin telemuncă și au fost nevoiți să rămână acasă cu copii mai mici de 12 ani. Rectificarea bugetară din 17 aprilie pune la dispoziție 14 mld lei pentru acest scop.
- Guvernul a adoptat pe 18 martie și publicat pe 21 martie ordonanța de urgență OUG 29/2020 pentru sprijinirea afacerilor locale în contextul coronavirusului împreună cu OUG 30/2020 care amendează reglementări în vigoare pentru a le aduce în linie cu condițiile curente. În conformitate cu declarațiile guvernului, pachetul de măsuri prezentat pe 18 martie (incluzând șomajul tehnic și Fondul de Intervenție) reprezintă un efort bugetar de 2% din PIB.
- În conformitate cu ordonanța 29/2020 statul va plăti ajutorul de șomaj tehnic în numele companiilor care au trimis salariații acasă și au suspendat activitatea datorită restricțiilor impuse de autorități pentru limitarea răspândirii coronavirusului sau datorită problemelor financiare cauzate de criza Covid-19. Acest ajutor de șomaj are o valoare de 75% din salariul brut (ca și ajutorul de șomaj lunar), dar nu mai mult de 75% din salariul mediu la nivel de economie. Rectificarea bugetară din 17 aprilie prevede 4 mld lei pentru ajutorul de șomaj tehnic și 3 mld lei fonduri de urgență care pot fi redirecționate în acest scop. Ajutorul de șomaj tehnic s-a plătit după încheierea stării de urgență în 15 mai până în 1 iunie. Pentru companiile a căror activitate este afectată de restricții care rămân în vigoare, plata ajutorului de șomaj tehnic va continua și după 1 iunie.
- Ordonanța de urgență 30/2020 dă posibilitatea statului să plătească salariul minim pe economie celor care nu pot beneficia de ajutorul de șomaj tehnic, precum lucrătorii pe cont propriu și micro întreprinderile familiale. Rectificarea bugetară din 17 aprilie a prevăzut pentru acest scop 1.9 mld lei.

În aprilie, pentru prima dată după 2011, ritmul anual de creștere a salariului net lunar a fost sub nivelul inflației anuale. În mai multe sectoare salariile s-au contractat cu 10-20% față de aceeași perioadă a anului precedent. Aceste sectoare sunt, deocamdată, perdanții pe termen foarte scurt ai crizei Covid-19. Sectoarele unde salariile au crescut pot fi interpretate ca câștigătorii pe termen foarte scurt.

Totuși este mult prea devreme pentru a trage o concluzie definitivă privind comportamentul salarial în restul anului. Căderea potențială a consumului ar putea afecta celelalte sectoare în următoarele luni, care la rândul lor vor putea fi forțate să adopte reduceri de salarii sau locuri de muncă.

Salariul lunar net în industria prelucrătoare și servicii în prima lună cu închidere completă:

Annex 2. Măsuri fiscale pentru furnizare de lichidități firmelor

În afara creșterii cheltuielilor, au fost luate următoarele măsuri fiscale pentru sprijinirea supraviețuirii firmelor în timpul închiderii.

- Accelerarea rambursărilor de TVA.
- Suspendarea (sau neînceperea) executărilor plăților restante la buget cu excepția sumelor rezultate în urma deciziilor judecătorești în cazurile penale.
- Data limită pentru plata taxelor pentru clădiri, pământ și echipamente de transport (taxe locale) a fost amânată până la 30 iunie de la 30 martie.
- În conformitate cu ordonanța de urgență (OUG) 29/2020, pe perioada stării de urgență și 30 de zile după aceasta, obligațiile de plată a impozitelor care ajung la maturitate neplătite nu sunt considerate obligații restante (nu se plătesc penalități pentru neplată și nu se iau măsuri de impunere a plății de către administrația taxelor și impozitelor).
- Pe 26 martie guvernul a aprobat propunerea OUG (33/2020) conform căreia cei care plătesc impozitul datorat pentru trimestrul I al anului 2020, respectiv pentru plata anticipată aferentă aceluiași trimestru, până la termenul scadent de 25 aprilie 2020 inclusiv, beneficiază de o bonificație calculată asupra impozitului pe profit datorat, astfel: 5% pentru contribuabilii mari, 10% pentru ceilalți contribuabili. Pe 23 aprilie Parlamentul a extins bonificația de 10% pentru toți contribuabilii și pentru plățile aferente trimestrelor 2 și 3 datorate la plată pe 25 iulie 2020 și respectiv 25 octombrie 2020.
- Propunerea OUG din 26 martie 2020 prevede de asemenea că pe perioada de urgență și 30 zile după terminarea perioadei de urgență, TVA nu este cerută pentru importurile de medicamente, echipamente de protecție, și alte aparate medicale și sanitare care pot fi folosite pentru prevenția, limitarea și combaterea Covid-19. Impact asupra fluxurilor de numerar.
- Exceptarea industriei HORECA de la plata taxei specifice pentru 90 de zile.

Annex 3. Tabel A3 – Scheme de creditare în câteva țări din UE în contextul crizei Covid-19

		DE	FR	IT	ES	NL	RO
Volumul garanției	Euro mld	822	300	450	100	25	4,1
	% 2019 PIB	23,9	12,4	25,2	8	3	1,9
	% active bancare	9,9	3,2	12,1	3,7	1	4,0
	% credite companii nefinanciare (stoc)	86	28,4	71,3	23	8,3	17,5
Prețul garanției		În linie cu CE	În linie cu CE	Parțial gratuit, parțial cu costuri	20-125 pb plătite de bănci	o plată de 1.5% și o dobândă anuală de max 0.4%	În linie cu CE
Parte a creditului garantată		80/90%, volume limitate până la 100%	90/80/70% în funcție de cifra de afaceri	De la 70% la 90% pentru creditele noi, volume limitate până la 100%	80% pentru IMM, lucrători pe cont propriu, 60-70% pentru mari companii nefinanciare	De la 67.5% la 100%	90%/80% pentru micro si IMM
Volum maxim pe debitor		25% din cifra de afaceri pe 2019	25% din cifra de afaceri pe 2019	25% din cifra de afaceri pe 2019	Până la de 2X costul salarial din 2019 sau 25% din cifra de afaceri pe 2019	150 mil Euro	Până la media capitalului de lucru din ultimii doi ani

Criterii de eligibilitate		Diferite pentru diferite scheme, în linie cu cadrul CE	în linie cu cadrul CE (companii care nu s-a aflat în procedură de insolvență în 31 dec 2019)	Diferite pentru diferite scheme; in line cu cadrul CE	în linie cu cadrul CE	Diferite pentru fiecare schema pentru companii mari și medii, în linie cu cadrul CE	Toate IMM și micro întreprideri
----------------------------------	--	--	--	---	-----------------------	---	---------------------------------

Sursa: personalul BCE și autorități naționale.

Disclaimer

Materialul prezentat în această analiză este menit să încurajeze mai buna înțelegere a politicilor economice și a piețelor financiare. Nici informațiile și nici opiniile exprimate aici nu constituie sau nu trebuie interpretate ca o ofertă sau solicitare de ofertă de cumpărare sau vânzare de bunuri, titluri sau investiții. Deși informațiile prezentate sunt considerate de încredere, acuratețea lor nu este garantată și nu trebuie să substituie exercitarea judecății de către oricare primitor al analizei. Orice persoană care utilizează materialul acestei analize o face pe propria răspundere și Autorii nu vor fi responsabili în nici un fel de acest lucru.